

Syrien brinner – två recensioner

Situationen i Mellanöstern blir alltmer katastrofal. Islamiska statens (IS) stora framgångar under det senaste halvåret är ett uttryck för detta. USA försöker motverka detta genom att upprätta skakiga allianser med ”lokala” reaktionära arabregimer och Turkiet å ena sidan och västregimer å den andra (de flesta NATO-medlemmar). Hittills har det mest handlat om flygbombningar i främst Irak, men även (i mindre omfattning) i Syrien, samtidigt som man försökt stötta upp den krisdrabbade irakiska armén och den kurdiska peschmerga-gerillan (i Irak).

Den nuvarande situationen har givetvis inte uppstått över en natt, utan har en lång bakgrundshistoria, där den amerikanska invasionen av Irak 2003 (och de följder detta fick) och sedan upproret och det följande inbördeskriget i Syrien spelat avgörande roller. För att förstå vad som hänt – och varför – är det viktigt att titta närmare på Syrien.

Sveriges främste expert på Syrien heter Aron Lund. För några år sedan (2010) debuterade han med boken *Drömmen om Damaskus* som handlar om Syriens moderna historia fram till strax innan det pågående upproret startade (2011). Sedan dess har Aron Lund skrivit om Syrien i svensk och internationell press¹, författat rapporter, hållit föreläsningar och deltagit i många seminarier om Syrien och Mellanöstern.² Han talar och läser arabiska och har även vid flera tillfällen befunnit sig i regionen och samtalat med och intervjuat folk på platsen (senast i irakiska Kurdistan³).

I år (2014) kom så boken *Syrien brinner*, som berättar historien om det fortfarande pågående syriska upproret som fått återverkningar i hela regionen. Detta är en mycket viktig bok som ingen som vill sätta sig in i problematiken kan bortse från.

Nedan ingår två recensioner, faktiskt de första som skrivits om boken utifrån vänsterståndpunkter (förhoppningsvis kommer fler). De två recensionerna har olika sätt att närma sig boken och Syrien-problematiken och kompletterar på detta sätt varandra.⁴

Innehåll:

Martin Fahlgren: En viktig bok om Syrien	2
Anders Fraurud: Att förstå den Syriska katastrofen	4

¹ Ansvarar bl a för Syrien-avdelningen – *Syria In Crisis* – hos *Carnegie Endowment for International Peace*: <http://carnegieendowment.org/syriaincrisis/>

² Se t ex Aron Lunds inledning vid seminariet *Islamiska staten – ett hot mot världsfreden?* anordnat av Utrikespolitiska Institutet i mitten av september 2014: <http://www.ui.se/play>

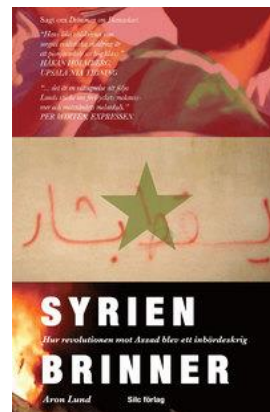
³ Se t ex artikeln [På besök i skandinaviska Kurdistan](#)

⁴ Det kan även vara intressant att ta en titt på den allra första bok-recensionen, som författades av *Per Jönsson* vid Utrikespolitiska Institutet och publicerades i *Svenska Dagbladet* 14/8 2014: [IS kapade Syriens folkliga resning](#)

Martin Fahlgren: En viktig bok om Syrien

Aron Lund. *Syrien brinner. Hur revolutionen mot Assad blev ett inbördeskrig*. Stockholm: Silc förlag, 2014. -700 sid.

”Det började i Homs, i den fint skurna mosaiken av konfessionellt blandade byar och förstäder på centrala Syriens slättland. Homs, en mångreligiös metropol som idag är Syriens tredje största stad, har aldrig tidigare spelat huvudrollen i landets politik, men 2011 blev annorlunda. Det var då och där som den religiösa frågan först bröt genom den sekulära politikens yta, och det var där som det först blev uppenbart att Syrien nu står på randen till totalt sönderfall.” (Syrien brinner, sid 305)

Syrien brinner av Aron Lund, Sveriges främste Syrienkännare, är faktamässigt en guldgruva. Den redogör detalj- och nyansrikt för Assad-regimens utmärkande drag och sociala bas, upprorets sociala rötter, Syriens etniska och religiösa förhållanden, den splittrade politiska oppositionen i Syrien och i exil, den internationella kontexten m m. Men inte minst får vi följa det historiska förloppet, hur fredliga demonstrationer från allra första början attackerades brutalt av Assads säkerhetsstyrkor, och hur oppositionella efterhand tillgrep allt grövre motvåld – våldsspiralen utvecklades snabbt till ett väpnat uppror och fullskaligt krig, med enorma flyktingströmmar som en konsekvens. Lund redogör också för försöken att förena de många väpnade motståndgrupperna i den militära paraplyorganisationen *Fria Syriska Armén* (FSA) och de problem och motsättningar som detta blottade osv osv..

Brister? Ja, inte ens en tegelsten som denna bok (700 sidor) kan täcka allt. Jag skulle t ex vilja veta mer om Syriens ekonomi (industri, jordbruk, ägarförhållanden inkl. utländska intressen m m), liksom klassförhållandena (arbetare, landsbygdsbefolkningen, småbourgeoisin och ”medelklassen” i städerna). Boken behandlar inte heller Islamiska statens (IS/ISIS) spektakulära framgångar, eftersom den avslutades i januari 2014, medan kriget fortsatt. Men man kan inte begära allt. Den är trots allt förvånansvärt innehållsrik.

Trots sitt omfång är boken lättläst och om man är intresserad av ett specifikt problem finns person- och sakregister.

Kort sagt: Boken ger en levande, mångfacetterad bild av en konflikt som kommit att sätta allt större avtryck på vår värld. Den rekommenderas till alla som vill veta hur dagens situation i Mellanöstern växt fram.

Jag ska i fortsättningen lite närmare ta upp en av kärnfrågorna för en förståelse av hur det idag ser ut inte bara i Syrien, utan även i Irak och andra länder i regionen, nämligen den religiösa sekterismen.

Aron Lund visar att religiös sekterism bredde ut sig mycket tidigt. Detta berodde på flera saker, inte minst på att såväl diktatorn Bashar Assad som delar av oppositionen ville ha det på det sättet:

- För Assad-regimen var det viktigt att konflikten uppfattades som en kamp mot sunni-muslimska jihadister. Därmed hoppades den få sympati och stöd från såväl omvärlden – ”titta vi kämpar mot terrorister” – som från syrier, särskilt landets minoriteter, dvs kristna, alawiter, druser osv, men också från sekulära sunnimuslimer.
- För fundamentalistiska sunnimuslimer var det av synnerlig vikt att störta den ogudaktige alawitiske presidenten och hans anhang och upprätta en sunnimuslimsk stat styrd av sharia-lagar.

Båda dessa reaktionära krafter hade således intresse av att upproret skulle få en sekteristisk karaktär.

I bokkapitlet ”Homs: Sönderfallet börjar” beskriver Aron Lund hur sekterismen alltmer förgiftade relationerna mellan olika grupper i staden Homs med omnejd. Den till en början sekulära oppositionsrörelsen fick snabbt religiöst färgade förtecken, vilket medförde att befolkningen splittrades efter etnisk och religiös tillhörighet. Därmed kom människor som tillhörde minoriteterna, även sådana som från början hade stött upproret, att alltmer stödja Assad som garant för sin egen existens.

Utvecklingen i Homs var på intet sätt unik, utan en allmän trend. Till en början deltog många alawiter, kristna och andra minoriteter i upprorsrörelsen, där fredliga massdemonstrationer, inte väpnad kamp, var ett centralt inslag. Men snabbt kom den att sekteriseras, samtidigt som våldet blev allt vanligare och grövre, inte bara från Assad-regimens sida, utan också från väpnade oppositionsgrupper. Människor som länge levt ihop som goda grannar förvandlades till dödsfiender – dvs vi fick en utveckling liknande den i f d Jugoslavien under 1990-talet, fast i mycket större skala. Följande två vittnesmål från boken får illustrera det hela.

En sunnimuslim:

Reuters intervjuade också ”Khaled”, en sunnimuslim från Homs som bott med sin familj i den alawitiskdominerade stadsdelen Karm el-Louz i femton år före revolutionsutbrottet. Han berättade om hur stämningen långsamt förändrats under hösten och vintern 2011. Det började med misstänksamma blickar från grannarna. Sen kom hoten, någon slog sönder familjens bil och målade hatslagord mot sunniter på lägenhetsdörren. Till slut körde hyresvärderna ut dem.

– Vi behandlades som brottslingar, förklarade Khaled. Homs har fallit offer för Syriens revolution.

Nu hade han istället sökt skydd i ett sunnimuslimskt kvarter i staden, och förklarade att han aldrig mer ville bo i ett område som befolkades av andra än sunniter.

– Som talesättet lyder, de som lever utanför sin religion kommer att få leva med sina problem. [Lund, sid 324-5]

En alawit:

På andra sidan den religiösa klyftan fanns 33-åriga Abu Ahmed, en alawit som berättade att hans släkt levt i Homs sedan 150 år. Han har två barn med en sunnimuslimsk kvinna och hade gjort en framgångsrik karriär som fabrikör och restaurangägare i Homs, där han bodde i den välmående sunnidominerade stadsdelen Inshaat. Kring årsskiftet 2012 bestämde Abu Ahmed ändå att det fick vara nog, sedan hans familj hade hotats genom brev, lappar under dörren och e-post. ”Homs är inte för dig”, löd ett mail. ”Det är bättre att lämna staden än att hitta din son med en kula i huvudet.”

– Efter vad som hände kommer jag att offra mig för alla alawiter, förklarade Abu Ahmed för reportern, jag kommer att hjälpa dem även om jag inte känner dem personligen.

– Varför? För att jag ser hur sunniterna behandlar oss.

Nu bodde han tillsammans med tusentals andra alawitiska och kristna flyktingar i kuststaden Tartous, i ett område som helt domineras av hans trosfränder, och ångrade till och med sitt giftermål.

– Jag har en bra relation med min hustru, men för mina barns skull hade det varit bättre om jag gift mig med en alawit. [sid 325]

Det *väpnade* motståndet mot Assad domineras nu helt av mer eller mindre fundamentalistiska islamister, med ett avsevärt inslag av rekryter från andra länder (inklusive Europa). IS/ISIS är mest extremt, men även al-Nusra och den saudistödda Islamiska fronten, tillhör den kategorin. Samma mönster kan ses i grannländerna, i Irak och i ökande utsträckning i Jordanien och Libanon, men även i ökande omfattning i Nordafrika (t ex Libyen).

För att få stopp på denna onda spiral som leder till massmord, våldtäkter, etnisk rensning och liknande, allt i en skrämmande omfattning, så är det nödvändigt att få bukt med den religiösa sekterismen. Aron Lund har ingen lösning på problemet (vem har egentligen det?), men han redovisar hur det växte fram, dess omfattning och konsekvenser.

Den religiösa sekterismen var länge något som många inte tog på tillräckligt allvar, men framgångarna för IS har här fungerat som en väckarklocka.

För IS är skärpan det av motsättningarna mellan sunnimuslimer och andra religiösa riktningar en central axel i dess strategi. Men samtidigt är IS bara det mest extrema uttrycket för *sunni-muslimsk* sekterism. Religiöst baserad sekterism är även mycket utbredd bland shiamuslimer (se Irak).

Den religiösa sekterismen *utgör det svåraste hindret för en progressiv utveckling i hela regionen*. Därför är det av yttersta vikt att progressiva krafter inser att kampen mot den måste vara en central uppgift.

Men: För att en sådan kamp ska bli effektiv så får den inte inskränka sig till frågor om religionsfrihet, tolerans osv, utan det är mycket viktigt att föra in ekonomiska, sociala och politiska frågor som de stora massorna i grunden har gemensamt. När man tillsammans kämpar för bättre levnadsvillkor (löner, pensioner, sjukvård, socialvård ...) och skapar organisationer för att gemensamt driva sådana intressen, ja då får också religiös eller annan etnisk tillhörighet mindre betydelse.

Martin Fahlgren 1/10 2014

Anders Fraurud: Att förstå den Syriska katastrofen

– ”Syrien brinner” av Aron Lund

Från bloggen <http://pepprat.wordpress.com/>

I Syrien har 200 000 människor dödats sedan 2011. Elva miljoner är på flykt och av dessa befinner sig 3,2 miljoner utanför landet.⁵

Att förstå det inbördeskrig och de oerhörda mänskliga katastrofer och tragedier som utspelat och utspelar sig i Syrien sedan flera år är inte lätt, framförallt inte när det kommer till vad vi kan göra.

På en rent humanitär nivå har det funnits ett engagemang för Syrien. Det har till exempel samlats in en hel del pengar bland annat genom Röda korset. Visserligen som en droppe i hjälpbehovets hav, men ändå.

⁵ Se <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>

Bland ledande politiska företrädare i Sverige har det däremot varit märkligt tyst när det gäller analyser, synpunkter eller förslag. Det är ganska få personer som engagerat sig för eller kring Syrien på ett mer politiskt plan. Bland dessa har å andra sidan analyserna varit mycket olika, inte minst på vänstersidan. Redan detta med att vara överens om vad som faktiskt händer eller har hänt har varit svårt. Författaren och journalisten Aron Lund är kanske den främste bland dem som följt utvecklingen i Syrien sedan länge, utan att ha någon egen politisk agenda, men med engagemang och en stor kunnighet. I augusti i år kom han ut med sin andra bok om Syrien: [Syrien brinner](#) på det liberala förlaget SILC.

”**Syrien brinner**” är i sina beskrivningar och analyser en mycket gedigen och trovärdig källa för att försöka förstå. Som ledarskribenten på UNT Håkan Holmberg [skrev i en ledare](#):

Man blir inte glad när man läser hans skildring av det syriska inbördeskrigets olika faser, men man blir betydligt bättre informerad och kanske mindre benägen till önsketänkande.

Och i längden blir man sällan gladare av att leva på illusioner, kan man tillägga.

I boken ges en kort men viktig historisk bakgrund. Lund berättar om de olika folkgrupperna, klasserna, ledarna och de olika politiska eller religiösa rörelserna, men också om det internationella sammanhanget. Vi får veta hur Baath-partiet och familjen Assad tog makten och hur alawiternas ställning förändrades i samhället. Lund beskriver ett mycket korrumpert samhälle med starkt utvecklad nepotism och fruktansvärt hårt förtryck av alla som uttryckte den minsta opposition mot regimen.

I boken beskrivs hur upproret började i mars 2011 och i början stöddes av några hundratusen människor. Sen spreds protesterna på några veckor från provinshuvudstaden Deraa till att bli ett uppror i hela landet. Regimen använde, enligt Lund, från första början ett extremt brutalt våld mot dem som protesterade. Genom detta drevs hundratusentals människor över till den regimkritiska sidan, menar han. De folkliga protesterna var till att börja med och i huvudsak fredliga. Men redan i april började delar av de oppositionella också ta till våld vid sidan av de fortsatt fredliga massprotesterna. Lund menar att det är sannolikt att åtminstone en del av detta militära motstånd redan då hade stöd av utländska underrättelsetjänster.

Lund beskriver hur landets och regimen sociala karaktär förändrats innan upproret från att under Bashar el-Assads far ha varit någon sorts ”*landsbygdsfokuserad statsocialism*” till den nuvarande regimen som han beskriver som en ”*auktoritär oligarki med stöd i städernas medelklass och näringsliv*” och där landets ekonomiska resurser ”*omfördelades från den partikontrollerade offentliga sektorn, till några tiotal familjer i maktens omkrets*”. Samtidigt fick ”*landsbygdens folk och fattiga stadsbor se sin del av kakan krympa*”. Det är ju en

beskrivning som till sitt innehåll om än inte till sin lokala form går igen i större delen av världen under nyliberalismens era. Men Lund beskriver i en mängd detaljer och mycket konkret hur det yttrade sig i Syrien och hur det är en nödvändig del av förståelsen av det som händer. Det blir i hans beskrivning begripligt och naturligt att det är de socialt missgynnade:

unga män från dessa landbygdens avkrokar och utkanter som har fyllt leden i de stora demonstrationerna och som har utgjort de första och de flesta rekryterna till Syriens rebellgrupper.

Den 7 maj 2012, under brinnande inbördeskrig, hölls val till parlamentet som en sorts försök till eftergift från regimen, men i en form som motsvarade regimen sanna natur. Enligt regimen deltog 51 procent i valet av 21 olika partier som samtliga stödde Assad och där Baathpartiet erövrade 133 av 244 platser. Det var fler antal mandat än man någonsin tidigare tilldelat sig själv. Trots denna typ av farsartade falsarier så fanns och finns ett stöd för regimen bland många grupper. Så är det ju ofta. Det är sällan diktatorerna är helt ensamma och isolerade utom just innan de faller. Lund beskriver hur miljontals syrier visserligen sympatiserade med oppositionella mål om demokrati men samtidigt inte var beredda att riskera sina liv för ”*oklara frihetslöften och en rörelse utan klara ledare*”:

Rädslan för politiskt och ekonomiskt kaos, för islamism och hämndaktioner var regimen viktigaste rekryteringsmedel. Det gällde särskilt bland de religiösa minoriteterna. De flesta av Syriens alawiter och de flesta kristna och druser verkade vid början av 2012 stödja den syriska regimen.

Lund beskriver hur den religiösa faktorn redan från början är avgörande: ”*Protesterna spreds först och var starkast i sunnimuslimska områden. Sociala och politiska protester fick en islamisk form*”. Efterhand som våldet trappades upp ökade sedan polariseringen enligt etniska och religiösa tillhörigheter bara mer och mer.

En stor del av boken ägnas åt att beskriva oppositionen och dess olika delar: både den tidigare (gamla oppositionen) av sekulära demokrater, liberaler eller socialister och den nya unga rörelse som växte fram utan varken stöd eller kontroll från den självutnämnda oppositionsledningen i utlandet. Lund beskriver upproret som ett ”*ledarlöst uppror*” och berättar samtidigt om hur människor långt ner i samhället varit tvungna att börja bygga upp alternativa institutioner för att ta hand om sådant som sjukvård eller utbildning. Han berättar om de olika motsättningarna inom den officiella oppositionens olika delar och om skillnader i synen på våld, förhandlingar med regimen eller militärt ingripande från väst. Till exempel ansåg enligt Lund ”*gamla vänsterdissidenter*” att en militarisering av revolutionen skulle leda till religiösa konflikter. I detta verkar de ju ha fått rätt.

Lund beskriver också framväxten av **FSA (Fria Syriska Armén)** som knappast var en enhetlig armé trots påståenden från olika ”ledare” som befann sig i Turkiet. De allra flesta enheter var självständiga och helt lokalt organiserade. Dessa ”*bataljoner inom FSA*” präglades enligt Lund också efterhand ”*alltmer av fundamentalistiska och sunni-sekteristiska drag*”. De fick också militärt och ekonomiskt stöd från Saudiarabien, Qatar och Turkiet och islamistiska predikanter och politiker runt om i världen. Lund beskriver också tillströmningen av utländska frivilliga och bakgrunden med de rörelser och personer som lett fram till den s.k. Islamiska Staten (IS).

Kurdernas speciella situation som folk i Syrien och deras olika organisationer och roll i politiken beskrivs också utförligt. Enligt Lund blev efterhand den syriska grenen av PKK: Demokratiska enhetspartiet (PYD) och dess milis YPG, den dominerande organisationen bland kurderna. PYD skilde sig från den övriga syriska oppositionen bland annat i att deras

propaganda i stort sett var fri från religiös retorik och i sin feminism (!). Dessutom hade de en lång historia av militär kamp.

Lund är själv mycket sparsam med politiska slutsatser eller förslag. Han beskriver istället situationen så mörk och komplicerad som den är.

På slutet av boken ställer han rakt ut frågan om det finns något hopp utan att egentligen riktigt besvara den. Han talar om en fredslösning som han tror att miljontals syrier skulle stödja ”*om de stridande sidorna och deras utländska sponsorer bara kunde enas*”. Ett stort problem är naturligtvis diktaturen. Som han skriver:

Det är svårt att se hur en förhandling skulle kunna utmynna i att Bashar el-Assad lämnar makten, om han inte kan tvingas till det, utan att Syrien går under. Det är lika svårt att föreställa sig en lösning där han finns kvar som president.

Ja, vad kan man då tänka?

Att fortsätta försvara diktaturen bakom tal om folkrätten som en del gör, är ohållbart och oförsvarligt. Men att hitta en opposition att stödja som står för ett genuint demokratiskt alternativ tycks inte heller lätt. Dessa grupper är alltför små, svaga och förbisprungna av utvecklingen. De förtjänar förvisso vårt stöd, men de kommer inte ens på medellång sikt att kunna bidra till en förändring. De starkaste och bäst beväpnade strävar uppenbarligen inte efter att ersätta Assad-diktaturen med demokrati. Att tala om stöd till oppositionen utan att precisera vilka grupper det gäller eller vad man tror sig uppnå med det, håller alltså inte heller.

Att få slut på striderna framstår som oerhört viktigt, för att få slut på lidandet och för att ge de militärt svaga demokratikämparna en större chans. Alla sätt för att strypa vapenmånglandet och införseln av vapen måste välkomnas. Utan dessa vapen kan inte kriget fortgå. Men när det gäller att tjäna pengar på vapen, vet vi att inte ens liberaler eller socialdemokrater här i Sverige är beredda att avstå. För även om det [mest är vapen från USA](#) som används så finns där [även svensktillverkade vapen](#). Att hoppas på ett avslutande av stridigheterna på kort sikt känns svårt.

Den enda kraft som har en militär styrka och står mot både de reaktionära och sekteristiska sunni-muslimska grupperna och Assadregimen tycks vara kurdernas miliser. Mycket olika sorts kritik kan riktas mot PKK-PYD för vad de gjort och för vad de gör eller är. Men i den situation där vi har att konfrontera två olika monster: Assad-diktaturen och IS, borde valet vara lätt. Kurderna i Syrien slåss för sin existens, för sin rätt som folk. De slåss både mot religiös extremism av värsta slag och mot diktaturen Assad. Deras alternativa samhälle

framstår jämfört med IS skräckvälde som en dröm. Om *några* i denna situation borde få militärt understöd och hjälp (från dem i väst som kallar sig demokrater) så är det kurderna.